

11- ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΔΕΝΔΡΩΝ

Νομοθεσία



Η νομοθεσία για την προστασία των δέντρων και η εφαρμογή της στη χώρα μας

1. Γενικά

Τα δέντρα αποτελούν βασικό στοιχείο του φυσικού περιβάλλοντος άρρηκτα συνδεδεμένο με τον κύκλο της ζωής, του κλίματος, της θερμοκρασίας και του νερού στη φύση, καθώς και με τη διατήρηση της βιοποικιλότητας και της οικολογικής ισορροπίας σε ολόκληρο τον πλανήτη.

Από τα πανάρχαια χρόνια η παρουσία των δέντρων στάθηκε καθοριστική. Το αρχαιότερο τραγούδι της ανθρωπότητας χαραγμένο στους δίσκους της Ουγκαρίτ¹, ήταν ένας ύμνος στη σεμιτική θεά των δέντρων των οπωρώνων. Στην αρχαία Αθήνα η επικράτηση της αρμονικής δύναμης του πνεύματος που αντιπροσώπευε η Αθηνά, επί της άλογης ορμής των φυσικών δυνάμεων που εξέφραζε ο Ποσειδώνας, επισφραγίστηκε με την προσφορά στον τόπο ενός δέντρου, της πολύτιμης και ευλογημένης ελιάς. Το «δέντρο της γνώσης του καλού και του κακού» στάθηκε για τους Πρωτοπλάστους το διακύβευμα ολόκληρου του Παραδείσου, ενώ χάρη επίσης σε ένα δέντρο, τη μηλιά, ο Ισαάκ Νεύτων διατύπωσε τους νόμους του στη Φυσική που άλλαξαν την πορεία της ανθρωπότητας οδηγώντας τη στη βιομηχανική εποχή.

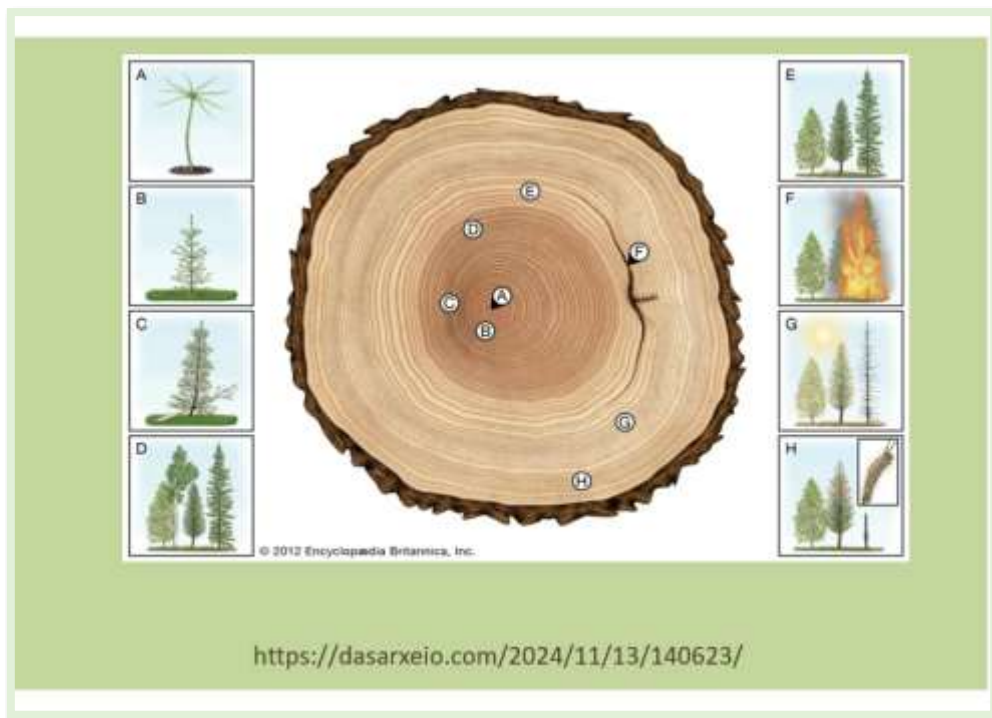
¹ Ο ύμνος των οπωρώνων, <https://kimintenia.com/2020/09/06/0935/>



Πριν περίπου 550 χρόνια ο σπουδαίος ερευνητής, ζωγράφος και στοχαστής της Αναγέννησης Leonardo da Vinci, διατύπωσε τον «Κανόνα των Δέντρων» σύμφωνα με τον οποίο όλα τα κλαδιά ενός δέντρου σε κάθε στάδιο της ανάπτυξής του, αν συναρμοστούν, είναι ίσου πάχους με τον κορμό του². Νεότερες έρευνες επιβεβαίωσαν τον κανόνα αυτό του Ντα Βίντσι οδηγώντας σε σημαντικά επιστημονικά συμπεράσματα για τη φυσιολογία των δέντρων και για την ικανότητά τους να αντιστέκονται σε ακραία καιρικά φαινόμενα και στη δριμύτητα των ανέμων. Ακόμα και πρόσφατες επιστημονικές έρευνες³ απέδειξαν ότι οι δακτύλιοι των δέντρων αποτελούν βασικά δεδομένα για το κλίμα του παρελθόντος καθώς έχουν με φυσικό τρόπο «αρχειοθετήσει» τις περιβαλλοντικές συνθήκες σε περιόδους για τις οποίες δεν υπάρχουν ανθρώπινες μετρήσεις, ενώ ταυτόχρονα συνιστούν πολύτιμο εργαλείο για την πρόβλεψη των μεταβολών στο κλίμα, σε τοπική και παγκόσμια κλίμακα.

² Σ. Παυλάκη, Εντρυφώντας στον «Κανόνα των Δέντρων» του Λεονάρντο ντα Βίντσι, <https://dasarxeio.com/2020/11/20/89058/>

³ Εξαγωγή ιστορικών κλιματικών δεδομένων από δακτύλιους δέντρων, <https://dasarxeio.com/2024/11/13/140623/>



Τα δέντρα ανέκαθεν ενέπνευσαν τις επιστήμες, τη φιλοσοφία, τη θρησκεία, την παράδοση, τη λογοτεχνία και την τέχνη των λαών. Στην Ελλάδα τα δέντρα έγιναν συχνά μάρτυρες σπουδαίων γεγονότων της αρχαίας αλλά και της νεότερης ιστορίας μας: Χαρακτηριστικές είναι οι διηγήσεις του Νίκου Καζαντζάκη για τον ιστορικό πλάτανο της πλατείας στο Μεγάλο Κάστρο, όπου οι Οθωμανοί δυνάστες απαγχόνιζαν τους Χριστιανούς αφήνοντάς τους επί μέρες κρεμασμένους για παραδειγματισμό, ενώ μοναδικής αξίας είναι και το κήρυγμα του Πατροκοσμά του Αιτωλού που συνήθιζε να διδάσκει κάτω από μία βελανιδιά που σώζεται και σήμερα στο Πωγώνι, προφητεύοντας συγκλονιστικά πως: «Οι άνθρωποι θα μείνουν φτωχοί επειδή δεν θα έχουν αγάπη στα δέντρα».

Ο πλάτανος του Σιδηροδρομικού Σταθμού Βυρώνειας (Χατζή Μπεϊλίκ) Σερρών, θέση του στρατηγείου του βασιλιά Κωνσταντίνου στον Β' Βαλκανικό Πόλεμο, όπου με τον πρωθυπουργό Ελ. Βενιζέλο δέχθηκε αντιπροσωπεία της Βουλγαρίας την 1 Ιουλίου 1913 για την υπογραφή Συνθήκης ανακωχής με την οποία έληξαν οι Βαλκανικοί πόλεμοι



Σε κάθε εποχή τα δέντρα προσέφεραν το ξύλο τους και τα πολύτιμα προϊόντα τους στην οικοδομική, στις μεταφορές, στη ναυσιπλοΐα, στις κατασκευές, στα δημόσια έργα, στη φαρμακευτική, στην ενέργεια, στην αναψυχή, στην κατασκευή ακόμα και των πλέον απαραίτητων σκευών και μέσων για την καθημερινή διατροφή, τη γεωργία, την κτηνοτροφία, το κυνήγι, τις στρατιωτικές επιχειρήσεις.



Κώστας Μπαλάφας, Οι απαγχονισμένοι από τους Ναζί Έλληνες πατριώτες Τόδουλος και Φαρίδης, ανάμεσα σε δύο πλατάνια της λίμνης Ιωαννίνων, Μάρτης 1944

Η ύπαρξη των δέντρων είναι επομένως άρρηκτα συνυφασμένη με ολόκληρο το φάσμα της ζωής και την πορεία των ανθρώπινων κοινωνιών και τον πολιτισμό τους. Για τούτο τα δέντρα απασχόλησαν από πολύ νωρίς και το δίκαιο και προστατεύτηκαν από αυτό τόσο αυτοτελώς όσο και ως θεμελιώδη στοιχεία του δασικού αλλά και του αστικού περιβάλλοντος.

2. Δασικά δέντρα

Στο πλαίσιο της δασικής νομοθεσίας, τα δέντρα συνιστούν το απολύτως βασικό και αναγκαίο στοιχείο των δασικών οικοσυστημάτων επί των οποίων εφαρμόζεται το δίκαιο προστασίας των δασών, αλλά και το κύριο αντικείμενο μελέτης της επιστήμης της δασολογίας και της δασοπονικής πρακτικής που ασκείται από τη Δασική υπηρεσία, σύμφωνα με τις διατάξεις κυρίως του ν. 998/1979 περί προστασίας δασών και του Δασικού Κώδικα (νδ/γμα 86/1969).



Η δασική προστασία και η αναδάσωση κατοχυρώνονται ρητά στις διατάξεις των άρθρων 24 και 117 του Συντάγματος, ενώ με την ερμηνευτική δήλωση του άρθρου 24 αποδίδεται η έννοια του «δάσους», κρίσιμη για τη συγκρότηση της οποίας είναι η οργανική ενότητα της βλάστησης, η οποία στα δάση συγκροτείται κυρίως από μεγάλα, υψηλά και αιωνόβια δέντρα.

Ολόκληρη η δράση της δασικής υπηρεσίας, η δασοκομία, η δασοπονία και η ίδια η δασική νομοθεσία κατατείνουν στη βιώσιμη διαχείριση των δασικών δέντρων, με τη διατήρηση της οικολογικής ισορροπίας τους στο διηνεκές και τη διευκόλυνση και διασφάλιση της φυσικής τους αναγέννησης ή τη διενέργεια αναδασωτικών παρεμβάσεων, όπου αυτό απαιτείται, σε περίπτωση καταστροφής ή υποβάθμισής τους από πυρκαγιά ή άλλη αιτία.

Αστικά δέντρα



Άλσος Συγγρού

3. Αστικά δέντρα

Στο πεδίο του αστικού πρασίνου τα δέντρα διαδραματίζουν εξαιρετικά σημαντικό ρόλο καθώς εξασφαλίζουν τη δυνατότητα επαφής του ανθρώπου των πόλεων με το φυσικό στοιχείο.

Με το άρθρο 24 του Συντάγματος αναγνωρίζεται το δικαίωμα του ανθρώπου να ζει και να αναπτύσσεται σε περιβάλλον υγιεινό και οικολογικά ισορροπημένο. Το αντικείμενο του δικαιώματος στο περιβάλλον ορίζεται με τη δέουσα ευρύτητα, ώστε να καταλαμβάνει όλα τα στοιχεία που συναποτελούν διαχρονικά τον «ζωτικό χώρο» του ανθρώπου, μεταξύ των οποίων καθοριστική θέση κατέχουν τα δέντρα. Για τούτο και η προστασία των δέντρων στις σύγχρονες πόλεις συνιστά βασική συνιστώσα του σχεδιασμού με στόχο τη διασφάλιση βιώσιμου περιβάλλοντος.

**Προστασία αυτοτελών δέντρων στο πλαίσιο της
περιβαλλοντικής νομοθεσίας**



**N. 1650/1986 άρθρα 18, 19, 21
(Άλσος Αγίου Νικολάου, Νάουσα)**

Η ίδια η νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας (ΣΤΕ 974/2005) έχει τονίσει με έμφαση τη σημασία των χώρων αστικού πρασίνου, στους οποίους κατ' εξοχήν αναπτύσσονται τα δέντρα των πόλεων, οι οποίοι αν και αποτελούν μεγέθη του δομημένου χώρου, αντιμετωπίζονται από το δίκαιο, λόγω της σπουδαίας λειτουργίας που επιτελούν, ως *«αυτούσια συστήματα φυσικού κεφαλαίου εντός του οικιστικού ιστού»*, που ενεργοποιούν ολόκληρο το φάσμα της συνταγματικής προστασίας του άρθρου 24.

Παράλληλα, οι αρχές της «αειφορίας» και του «πολεοδομικού κεκτημένου» επιτάσσουν ότι δεν είναι επιτρεπτή η μείωση ή η υποβάθμιση του αστικού πρασίνου, οποιαδήποτε δε επέμβαση στο αστικό περιβάλλον θα πρέπει να συντελείται με τρόπο που διασφαλίζει ή προάγει το υφιστάμενο επίπεδο προστασίας και σε καμία περίπτωση δεν το υποβαθμίζει.



Αιωνόβια πλατάνια στο χωριό Αθ. Διάκος Φωκίδας

Σημαντικότερους χώρους ανάπτυξης δέντρων στο περιβάλλον των πόλεων και των οικισμών συνιστούν τα άλση και τα πάρκα, στα οποία έχει επεκταθεί η προστασία που αποδίδεται από το δίκαιο στα ίδια τα δάση της χώρας (ΣΤΕ Ολ 677/2010). Τα άλση κατά κανόνα προϋπάρχουν του σχεδίου πόλεως, διαθέτουν φυσική βλάστηση και αποτελούνται κυρίως από δασικά δέντρα, ενώ τα πάρκα προβλέπονται από τον εκάστοτε πολεοδομικό σχεδιασμό και σε αυτά απαντάται τόσο φυσική όσο και τεχνητή βλάστηση.

Κεφαλαιώδης είναι και ο ρόλος των δέντρων των περιαστικών περιοχών στη διατήρηση της ισορροπίας και της βιωσιμότητας του αστικού περιβάλλοντος, του κλίματος και του αστικού τοπίου αλλά και στην προστασία πόλεων, οικισμών και καλλιεργειών από πλημμυρικά φαινόμενα, κατολισθήσεις και ακραίες θερμοκρασίες ιδίως κατά τους θερινούς μήνες.

4. Προστασία αυτοτελών δέντρων στο πλαίσιο της περιβαλλοντικής νομοθεσίας

Τομή στη νομική προστασία των δέντρων ως αυτοτελών στοιχείων του φυσικού (δάση, οικότοποι κ.λπ.) και του ανθρωπογενούς (οικιστικό και πολιτιστικό) περιβάλλοντος, αποτέλεσε η θέσπιση της περιβαλλοντικής νομοθεσίας με τον **ν. 1650/1986**, ο οποίος εισήγαγε μία κλιμακούμενη κατηγοριοποίηση των περιοχών προστασίας της φύσης, φυσικών συνόλων ή και μεμονωμένων φυσικών στοιχείων, μεταξύ των οποίων δέντρα και δασικά συμπλέγματα που κρίνεται ότι χρήζουν αυξημένης προστασίας από το δίκαιο.

Συγκεκριμένα, κατά τα άρθρα 18 και 19 ν. 1650/1986 ακόμα και μεμονωμένα στοιχεία ή σύνολα της φύσης και του τοπίου μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο προστασίας και διατήρησης ως «προστατευόμενοι

φυσικοί σχηματισμοί» λόγω της οικολογικής, βιολογικής, γεωλογικής, γεωμορφολογικής, επιστημονικής ή αισθητικής σημασίας τους.



Ο μνημειακός πλάτανος στο Κράσι Μαλίων Κρήτης

Ως «**προστατευόμενοι φυσικοί σχηματισμοί**» (Protected Natural Formations) χαρακτηρίζονται λειτουργικά τμήματα της φύσης ή μεμονωμένα δημιουργήματά της, δηλαδή περιοχές ή στοιχεία σημειακού χαρακτήρα που έχουν ιδιαίτερη οικολογική, γεωλογική ή γεωμορφολογική αξία ή συμβάλλουν στη διατήρηση φυσικών διεργασιών ή στην προστασία φυσικών πόρων, όπως μεταξύ άλλων, δέντρα, συστάδες δέντρων και θάμνων, παρόχθια και παράκτια βλάστηση, φυσικοί φράχτες, απολιθωμένα δάση, δέντρα ή τμήματά τους. Προστατευόμενοι φυσικοί σχηματισμοί που έχουν ταυτόχρονα και μνημειακό χαρακτήρα χαρακτηρίζονται ειδικότερα ως «**διατηρητέα μνημεία της φύσης**» με το άρθρο 19 του ν. 1650/1986.

Τα είδη της αυτοφυούς χλωρίδας επίσης προστατεύονται και διατηρούνται μαζί με τη βιοκοινότητα και τον βιότοπο ή τον οικότοπο στον οποίο ανήκουν, ως **βιογενετικά αποθέματα** και ως συστατικά στοιχεία των οικοσυστημάτων. Ιδιαίτερα προστατεύονται είδη που είναι σπάνια ή απειλούνται με εξαφάνιση, είδη των οποίων ο πληθυσμός εμφανίζει τάση μείωσης λόγω υποβάθμισης των βιοτόπων του ή υπερεκμετάλλευσης και είδη που έχουν ιδιαίτερη οικολογική, επιστημονική, γενετική, παραδοσιακή ή οικονομική αξία κατά το άρθρο 20 του ν. 1650/1986.

Ορίζεται περαιτέρω ότι η άσκηση της γεωργίας, της δασοπονίας, της θήρας, της αλιείας, η φυτοπροστασία και η υγειονομική προστασία των ζώων ασκούνται κατά τρόπο που εναρμονίζεται με τις ανάγκες προστασίας της **αυτοφυούς χλωρίδας** (άρθρο 20 ν. 1650/1986).

5. Διαδικασία χαρακτηρισμού δέντρου ως «Διατηρητέου Μνημείου της Φύσης»

Για τον χαρακτηρισμό ενός δέντρου ως «Διατηρητέου Μνημείου της Φύσης» ακολουθείται η διαδικασία των **άρθρων 18, 19 (παρ. 2γ', 4) και 21 ν. 1650/1986** (ΦΕΚ Α' 160/16.1.1986) και οι εξειδικευμένες προδιαγραφές εκπόνησης ειδικών περιβαλλοντικών μελετών για αιωνόβια δένδρα, που εγκρίθηκαν από το ΥΠΕΧΩΔΕ το 2006 (βλ. έγγραφο 185577/1078/30.3.2006) και -δίχως να είναι ευρύτερα γνωστές ή διάθεσιμες- μνημονεύονται σε αρκετές περιπτώσεις στο προοίμιο ορισμένων προεδρικών διαταγμάτων για τον χαρακτηρισμό μνημειακών δέντρων⁴.

Σε περίπτωση που το προστατευτέο δέντρο εμπίπτει σε περιοχή προστασίας της βιοποικιλότητας ή σε εθνικό πάρκο, απαιτείται **προεδρικό διάταγμα** της παρ. 4 του **άρθρου 21** του **ν. 1650/1986**, κατόπιν **ειδικής περιβαλλοντικής μελέτης** της παρ. 2 του άρθρου 21 του νόμου αυτού. Αν το δέντρο δεν εμπίπτει σε περιοχή προστασίας της βιοποικιλότητας ή σε εθνικό πάρκο, η κήρυξή του ως διατηρητέου μνημείου της φύσης συντελείται με απόφαση του αρμόδιου οργάνου του ΥΠΕΝ -συνήθως του Γενικού Γραμματέα Δασών, ο οποίος δεσμεύεται με τη σχετική απόφαση, ότι θα προβεί και στην έκδοση σχετικής **Δασικής Απαγορευτικής Διάταξης (ΔΑΔ)**, η οποία θα εξειδικεύει τις απαγορεύσεις και τις κυρώσεις επί παραβάσεων που αφορούν το δέντρο.



Κατά κανόνα, ο οικείος φάκελος που σχηματίζεται ενώπιον της Διοίκησης, εμπεριέχει γνωμοδοτήσεις της Διεύθυνσης Δασών και του Δήμου, απόσπασμα Πρακτικού Συνεδρίασης της Δημοτικής Επιτροπής και εισήγηση του Δασαρχείου σχετικά με την απόφαση κήρυξης του δέντρου ως προστατευτέου μνημείου της φύσης, έγγραφο της αρμόδιας Διεύθυνσης

⁴ Βλ. μεταξύ άλλων, πδ/γμα 29/2011 (ΦΕΚ ΑΑΠ 247/29.9.2011) «Χαρακτηρισμός του αιωνόβιου πλατάνου στην πλατεία του οικισμού Κράσι της Δημοτικής Ενότητας Μαλίων του Δήμου Χερσονήσου (Ν. Ηρακλείου) ως Διατηρητέου Μνημείου της Φύσης, και καθορισμός ζώνης προστασίας αυτού» κ.ά.

Συντονισμού και Επιθεώρησης Δασών, αιτήματα και προτάσεις πολιτών ή τοπικών φορέων και συλλόγων προς τις αρχές για την προστασία του δέντρου, μαρτυρίες και μελέτες για την οικολογική, αισθητική, ιστορική ή άλλη αξία του δέντρου και άλλα σχετικά έγγραφα.

Αν το δέντρο εντάσσεται σε προστατευόμενη περιοχή ή σε εθνικό πάρκο, το προεδρικό διάταγμα που εκδίδεται συνοδεύεται από «**ειδική περιβαλλοντική μελέτη**» που εστιάζει στη ρύθμιση δραστηριοτήτων, χρήσεων και κατάλληλων μέτρων για τη διατήρησή του, καθώς και από Γνωμοδότηση του Συμβουλίου της Επικρατείας κατόπιν επεξεργασίας του Σχεδίου διατάγματος.

Με το προεδρικό διάταγμα ή την απόφαση που εκδίδεται γίνεται επίσημα ο χαρακτηρισμός ως «**Διατηρητέου Μνημείου της Φύσης**» του προστατευτέου δέντρου, που προσδιορίζεται με όλα τα σημαντικά στοιχεία της τοπικής ταυτότητάς του, ενώ καθορίζεται ως περιβάλλουσα ζώνη προστασίας του ορισμένη έκταση, στην οποία ενδέχεται να συμπεριλαμβάνονται και άλλα φυσικά ή πολιτιστικά προστατευτέα στοιχεία (π.χ. κρήνες, γεφύρια, νερόμυλοι κ.λπ.), με τα οποία είναι άρρηκτα συνδεδεμένη η υπόσταση του δέντρου, και προσκομίζεται πρωτότυπο διάγραμμα, θεωρημένο από τον Προϊστάμενο της Διεύθυνσης Τοπογραφικών Εφαρμογών, του οποίου αντίτυπο σε φωτοσμίκρυνση δημοσιεύεται με το διάταγμα.



Στο προεδρικό διάταγμα αναφέρονται υποχρεωτικά οι βασικοί άξονες διαχείρισης του δέντρου, όπως ενδεικτικά:

α) Η διατήρηση και η προστασία του από επεμβάσεις στον κορμό, στο ριζικό σύστημα, στην κόμη, στην υδρολογική κατάσταση και στην περιβάλλουσα ζώνη του και προτείνονται μέτρα για την ανάδειξή του και τη βελτίωση των συνθηκών ζωής του.

β) Η αξιοποίηση του δέντρου για αναψυχή με τρόπο που δεν θα βλάπτει το ίδιο και την περιβάλλουσα ζώνη προστασίας του.

γ) Δέσμευση ότι το Μνημειακό δέντρο θα αποτελεί σημείο αναφοράς δραστηριοτήτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, φιλοδοσικών ή φιλοπεριβαλλοντικών δράσεων, επετειακών εκδηλώσεων, εκθέσεων, δρώμενων κ.λπ. που σχετίζονται με τη μορφολογία, τον μνημειακό χαρακτήρα, την ιστορία του δέντρου ή της τοποθεσίας που το περιβάλλει κ.ά.



Κατά κανόνα, για τη διατήρηση και προστασία ενός μνημειακού δέντρου επιβάλλονται οι εξής όροι, περιορισμοί και απαγορεύσεις:

1. Κανένα δημόσιο, δημοτικό έργο, ανάπλαση ή διαμόρφωση του χώρου δεν επιτρέπεται χωρίς έγκριση της αρμόδιας αρχής και της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας αν υπάρχουν συμπροστατευόμενα πολιτιστικά μνημεία και σύνολα.
2. Κανένα οδικό έργο ή βαθιά εκσκαφή για διέλευση υπόγειων αγωγών και δικτύων, που μπορεί να επηρεάσουν το ριζικό σύστημα του δένδρου ή την υδρολογική του κατάσταση δεν επιτρέπεται χωρίς την έγκριση της αρμόδιας υπηρεσίας.
3. Με την άδεια χρήσης νερού της οικείας Δ/νσης Υδάτων της Περιφέρειας θα καθορίζεται η ελάχιστη και σταθερή οικολογική παροχή για τις ανάγκες άρδευσης του δένδρου από τις πηγές, μη επιτρεπομένης της διακοπής ή εκτροπής της παροχής για άλλους σκοπούς, ειδικά τη θερινή περίοδο.
4. Απαγορεύεται η ανάρτηση διαφημιστικών πινακίδων, καλωδίων και φωτιστικών στον κορμό και τους κλάδους του δένδρου.
5. Απαγορεύεται η στάθμευση οχημάτων στην περιβάλλουσα ζώνη προστασίας του δέντρου.

6. Εξασφαλίζεται διακριτικός φωτισμός του δένδρου, αποκλεισμένης της χρήση προβολέων στραμμένων προς την κόμη του για την αποφυγή όχλησης των πτηνών που φωλιάζουν σε αυτό.

7. Απαγορεύεται η αναρρίχηση στον κορμό και τους κλάδους του δέντρου.

8. Τυχόν απαιτούμενες κλαδεύσεις ή καθαίρεση επικίνδυνων κλάδων θα γίνονται μόνο με την εποπτεία της αρμόδιας υπηρεσίας που καθορίζει το προεδρικό διάταγμα ή η απόφαση, βάσει των συμπερασμάτων της παρακολούθησης και του ελέγχου του δέντρου και με τρόπο που η κλάδευση θα φαίνεται ως φυσική ενέργεια και δεν θα θέτει σε κίνδυνο το δέντρο ούτε θα υποβαθμίζει την αισθητική εικόνα του.

9. Εξασφαλίζεται ελάχιστη αναγκαία απόσταση από τον κορμό του δέντρου για την τοποθέτηση τραπεζοκαθισμάτων στη ζώνη που το περιβάλλει, ούτως ώστε να μην εμποδίζεται η κυκλοφορία των επισκεπτών ή μελετητών του δέντρου και να διασφαλίζεται η απρόσκοπτη παρατήρησή του και η φωτογράφιση του κορμού και των φυλλωμάτων του.

10. Υιοθετούνται μέτρα προστασίας και ανάδειξης του προστατευόμενου δέντρου κυρίως όσον αφορά: α) στη βελτίωση της υδρολογικής του κατάστασης, β) στην αποκάλυψη τμήματος του κορμού του για τον επαρκή αερισμό του ριζικού συστήματός του, γ) στην κατάλληλη διαμόρφωση του φωτισμού της περιοχής που περιβάλλει το δέντρο, όπως προβλέπεται στην ειδική περιβαλλοντική μελέτη, δ) στη σήμανση με κατάλληλες πινακίδες προσανατολισμού και ενημέρωσης, ε) στην τακτική παρακολούθηση και στον φυτοϋγειονομικό έλεγχο του δέντρου μετά από ολοκληρωμένη φυτοπαθολογική μελέτη τεκμηρίωσης και καταγραφής δεδομένων για την υγεία του από ειδικό Φυτοπαθολογικό Ινστιτούτο που τεκμηριώνει την τρέχουσα φυσιολογική και παθολογική κατάστασή του, στ) στην έκδοση ενημερωτικού φυλλαδίου για την ανάδειξη του δέντρου.

11. Λαμβάνονται μέτρα για την προστασία του δέντρου από ασθένειες, παράσιτα και ξενοκατακτητικά είδη.

Η εφαρμογή του προεδρικού διατάγματος και κάθε θέμα διαχείρισης, προστασίας και ανάδειξης του μνημειακού δέντρου ανατίθεται κατά κανόνα στην οικεία Διεύθυνση Δασών, ενώ τα αναγκαία έργα προστασίας και ανάδειξής του μπορούν να εκτελούνται από τη δημοτική αρχή με ειδικές μελέτες που εγκρίνονται από τη Δ/νση Δασών. Για επεμβάσεις ή εργασίες σε συμπροστατευόμενα μνημεία της πολιτιστικής κληρονομιάς, απαιτείται έγκριση και της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας.

**Η εχθρική για τα δέντρα σύγχρονη πραγματικότητα:
Δέντρα του Antinero...**



Μέχρι σήμερα έχουν χαρακτηριστεί ως «**Διατηρητέα Μνημεία της Φύσης**» και προστατεύονται αυστηρά από την περιβαλλοντική μας νομοθεσία, τα ακόλουθα δέντρα και στοιχεία ή σύνολα της φύσης:

Οι δύο Πλάτανοι του Σχολαρίου Λαγκαδά Θεσσαλονίκης (Β' 281/1975), 2. Το Κλήμα των Καλαβρύτων Αχαΐας (ή Κλήμα του Πausανία) (Β' 738/1976), 3. Το Πεύκο της Νικήτης Χαλκιδικής (Β' 738/1976), 4. Ο Πλάτανος στον Γεροπλάτανο Χαλκιδικής (Β' 738/1976), 5. Ο Πλάτανος της Βάβδου Χαλκιδικής (Β' 738/1976), 6. Ο Πλάτανος του Πausανία στο Αίγιο (Β' 738/1976), 7. Οι Δώδεκα Βρύσες του Αιγίου (Β' 738/1976), 8. Οι Πλάτανοι των Κομποτάδων Φθιώτιδας (Β' 1113/1976), 9. Ο Πλάτανος της Άρτας (του Αλή πασά) (Β' 1113/1976), 10. Ο αειθαλής Πλάτανος της Φαιστού (ή της Γόρτυνας) (Β' 590/1977), 11. Οι Πλάτανοι της Βέροιας (Β' 590/1977), 12. Ο Πλάτανος του Ναυπλίου (Β' 590/1977), 13. Η Ελιά του Ναυπλίου (Β' 590/1977), 14. Ο Φοίνικας του Ναυπλίου (του Καποδίστρια) (Β' 590/1977), 15. Οι Ίταμοι Κρυονερίου Αργολίδας (Β' 590/1977), 16. Οι Ελιές της Δήμαινας Αργολίδας (Β' 590/1977), 17. Οι Ελιές του Αλμυροποτάμου Εύβοιας (Β' 590/1977), 18. Ο Πλάτανος της Δημητσάνας Αρκαδίας (Δ' 121/1980), 19. Ο Σφένδαμος του Σιδηροκάστρου Μεσσηνίας (Δ' 121/1980), 20. Η Ελιά της Καλαμάτας (Δ' 121/1980), 21. Το Δάσος Δενδροκέρδων Κυνourίας Αρκαδίας (Δ' 121/1980), 22. Η Δρυς του Περιθωρίου Αιγιαλείας (Δ' 121/1980), 23. Συστάδα Δρυός και Φράξου στις Μουριές Κιλκίς (Δ' 121/1980), 24. Η Δρυς στις Κορφές Ηρακλείου (Δ' 121/1980), 25. Οι Βελανιδιές στον Καλαμιά Αιγίου (Δ' 121/1980), 26. Η Δρυς της Δόριζας Αρκαδίας (Δ' 121/1980), 27. Ο Πλάτανος του Βλάτους Χανίων (Δ' 121/1980), 28. Ο Πλάτανος της Αγίας Μαρίνας Φθιώτιδας (Δ' 121/1980), 29. Οι Πλάτανοι της Λαμίας (Δ' 121/1980), 30. Το Δάσος της Οξιάς στην Τσίχλα Χαϊντού Ξάνθης (Δ' 121/1980), 31. Το Δάσος Οξιάς στο Πευκωτό Πέλλας (Δ' 121/1980), 32. Το Παρθένο Δάσος της Κεντρικής Ροδόπης (Δ' 121/1980), 33. Το νησί Πιπέρι στις Βόρειες Σποράδες (Δ' 121/1980), 34. Ο Πλάτανος στον Λια Θεσπρωτίας (Β' 173/1981), 35. Η Φτελιά της Αηδόνας Καλαμπάκας (Β' 173/1981), 36. Ο αειθαλής Πλάτανος των Αζωγυρών Χανίων (Β' 173/1981), 37. Το Κρητικό Κεφαλάνθηρο στις Καμάρες

Ηρακλείου (Β' 589/1985), 38. Ο Πλάτανος του Αγίου Φλώρου Μεσσηνίας (Β' 589/1985), 39. Το απολιθωμένο Δάσος της Λέσβου (Α' 160/1985), 40. Ο Πλάτανος του Ιπποκράτη στην Κω (Β' 589/1985), 41. Ο Πλάτανος της Απολλωνίας Θεσσαλονίκης (Β' 589/1985), 42. Ο Πλάτανος της Πλατανιώτισσας Καλαβρύτων (Β' 773/1985), 43. Το Δάσος του Λεσινίου Αιτωλοακαρνανία (Β' 773/1985), 44. Ο Πλάτανος της Αγίας Λαύρας Καλαβρύτων (Β' 656/1986), 45. Ο Σφαγνώνας στο δάσος του Λαϊλιά Σερρών (Β' 656/1986), 46. Υπόλειμμα υδροχαρούς Δάσους στην Ιστιαία Ευβοίας (Β' 656/1986), 47. Το Κουμαρόδασος στο νησί Σαπιέντζα Μεσσηνίας (Β' 656/1986), 48. Το Μικτό Δάσος Προμάχων Λυκοστόμου Αριδαίας (Β' 656/1986), 49. Το Φυσικό Δάσος Κυπαρισσιού στον Έμπωνα Ρόδου (Β' 656/1986), 50. Το μικτό Δάσος του Γράμμου (Β' 656/1986), 51. Το Κυπαρίσσι Πρασιάς (Ζελενίτσας) Ευρυτανίας (Β' 590/1977), 52. Ο Πλάτανος στο Κράσι Μαλίων Ηρακλείου Κρήτης (ΑΑΠ 247/2011), 53. Ο Πλάτανος Μαγουλιάνων Αρκαδίας (ΑΔΑ: ΒΙΦΖΟΡ1Φ-Δ5Μ), 54. Η αρχαία ελιά Καβουσίου Λασιθίου (Β' 3912/2019), 55. Η αιωνόβια Δρυς στη Λόχμη Γρεβενών (Β' 3940/2019), 56. Ο αιωνόβιος Πλάτανος του Πάρκου των Καταρρακτών Πέλλας (Β' 3035/2019), 57. Ο αιωνόβιος πλάτανος στο Κιουπρί Πέλλας (Β' 3035/2019), 58. Ο αιωνόβιος Κράταιγος στη Ζώμινθο Ρεθύμνου (ΑΑΠ 128/12), 59. Ο αιωνόβιος Πλάτανος Σεβαστειανών Σκύδρας Πέλλας (Β' 4574/2016), 60. Η αιωνόβια Βελανιδιά στη Δεσκάτη Γρεβενών (Β' 1255/2017), 61. Το απολιθωμένο Δάσος Λήμνου (ΑΑΠ 473/2013), 62. Ο αιωνόβιος Πλάτανος Μαυρολιθαρίου Φωκίδας (ΑΑΠ 35/14), 63. Η αιωνόβια Πουρνάρα της Καστριώτισσας (ΑΑΠ 35/2014), 64. Το Δάσος του Ράντη Σάμου (ΑΑΠ 93/2014), 65. Ο Πλάτανος της Άρνας Λακωνίας (ΑΑΠ 178/2014), 66. Η Δρυς στο Νεοχώρι Γρεβενών (Β' 836/2018), 67. Η Λίμνη Βουλιαγμένη Αττικής (Δ' 51/2003), 68. Ο αιωνόβιος Πλάτανος Λευκοπηγής Κοζάνης (Β' 2378/2017), 69. Η φυσική λιμνοδεξαμενή Μαυρόμπαρρα Πολυχρόνου Χαλκιδικής (Β' 756/1998), 70. Το Δάσος Παναγίας Βαλτινού Τρικάλων (Δ' 164/2020), 71. Η υπεραιωνόβια ελιά στην Απιδέα Λακωνίας (Β' 5005/2024), 72. Η υπεραιωνόβια βελανιδιά Παπαστράτειου Πάρκου Αγρινίου (Β' 5005/2024).

ΣΤ. Η εχθρική για τα δέντρα σύγχρονη πραγματικότητα

Παρατηρούμε επομένως ότι η περιβαλλοντική νομοθεσία κατοχυρώνει ένα αρκούντως αυστηρό πλέγμα προστασίας, στο οποίο ωστόσο δύνανται να υπαχθούν μόνο δέντρα που συγκεντρώνουν μια σειρά από ιδιαίτερα χαρακτηριστικά γνωρίσματα που αφορούν κυρίως είτε την πολύ μεγάλη ηλικία τους, είτε τη μορφολογία τους ή ακόμα και την ιστορικότητά τους. Για τη μεγάλη πλειονότητα ωστόσο των Ελληνικών δέντρων τόσο της υπαίθρου όσο και των αστικών κέντρων, οι δυνατότητες αυστηρής ή εξατομικευμένης προστασίας τους παραμένουν εξαιρετικά περιορισμένες έως και -επί της ουσίας- ανύπαρκτες. Τα δέντρα, αυτός ο πρωταρχικός φορέας ζωής, αγαθών και ομορφιάς, δυστυχώς δεν έτυχαν του σεβασμού και της προσοχής που τους έπρεπε στην εποχή μας.

Η εχθρική για τα δέντρα σύγχρονη πραγματικότητα



Από τη μία η τραγική έλλειψη σύγχρονου και ολοκληρωμένου νομοθετικού πλαισίου για το αστικό πράσινο, οι οικιστικές πιέσεις και τα καταστροφικά κλαδέματα στο περιβάλλον των πόλεων και από την άλλη οι δασικές πυρκαγιές, οι επαχθέστερες ανθρώπινες επεμβάσεις και οι εντατικές αποψιλώσεις που βαφτίστηκαν «πρόληψη» και «καθαρισμοί» και αφανίζουν συστηματικά και μεθοδευμένα τα δάση μας όλα τα τελευταία χρόνια, καθιστούν σαφές ότι το σύνολο των δέντρων στην Ελλάδα, τόσο στον αστικό όσο και στον εξωαστικό χώρο, τελούν σε σοβαρό κίνδυνο και σε καθεστώς αμείωτης απαξίωσης και εγκατάλειψης.

Χρειάζεται επομένως να ληφθούν οι κατάλληλες αποφάσεις που θα επιτρέψουν την εφαρμογή ενός νομικού πλαισίου αληθινά προσηλωμένου στην προστασία και τη βιώσιμη διαχείριση του συνόλου των ελληνικών δέντρων. Ενός πλαισίου που θα σέβεται τον σπουδαίο ρόλο των δέντρων στη ζωή μας και θα λαμβάνει σοβαρά υπόψη πως τα δέντρα:

α) Αποτελούν φυσικά στοιχεία υψηλής οικολογικής και αισθητικής αξίας, ενδιατήματα, σημεία διαχείμασης και φωλεοποίησης ακόμα και σπάνιων ειδών ζώων και πουλιών και πεδίο ανάπτυξης της χαμηλής και αναρριχητικής βλάστησης.

β) Συνδέονται με την ιστορία, τον πολιτισμό και την εξέλιξη των τόπων ή έχουν συντελέσει στη διαμόρφωση της συλλογικής μνήμης και ταυτότητας της τοπικής κοινωνίας και στην πολιτική, επαγγελματική και πολιτιστική ζωή κάθε τόπου.

γ) Απειλούνται από ποικίλες προσβολές και συστηματική υποβάθμιση, γεγονός που επιτάσσει την αυξημένη μέριμνα για αυτά με την υπαγωγή τους σε καθεστώς βιώσιμης διαχείρισης και προστασίας.



Στον αντίποδα ωστόσο της φθοράς και της καταστροφής, η ίδρυση του **«Παρατηρητηρίου Αστικού Πρασίνου Κρήτης»** από την Αποκεντρωμένη Διοίκηση Κρήτης σε συνεργασία με το ΕΛΜΕΠΑ, αποτέλεσε μια πρωτοβουλία που έρχεται να καλύψει ένα μακροχρόνιο σημαντικό κενό στην ελληνική πραγματικότητα, παρέχοντας τη δυνατότητα κατοχύρωσης σε αυτό δέντρων του τόπου μας με εμβληματική παρουσία, ιστορική, αισθητική, βιολογική, οικολογική ή άλλη αξία καθώς και δέντρα που βρίσκονται σε κίνδυνο.

Ως νομικός, θα ήθελα να μεταφέρω και την πολύ σημαντική συμβολή του Μητρώου σε σχετικές ένδικες ή και εξώδικες διαφορές, καθώς η κατοχύρωση ενός δέντρου στο Μητρώο αυτό αναμφίβολα συνιστά ένα σημαντικό στοιχείο που επιβεβαιώνει την ιδιαίτερη αξία του και την αυξημένη ανάγκη για τη βιώσιμη διαχείριση και προστασία του.

Και μιλώντας για διαχείριση αξίζει να αναφερθούμε σε δύο σημαντικές πρακτικές από τη Γερμανία, όπου η επιστήμη της Δασολογίας και η βιώσιμη δασική διαχείριση έχει παράδοση εκατονταετιών:

Στην πρώτη φωτογραφία βλέπουμε κορμούς δέντρων από δημόσιους χώρους αστικού πρασίνου σε διαφορετικά σημεία του Βερολίνου. Κάθε δέντρο έχει καρφιτσωμένο πάνω στον κορμό του μια μικρή ετικέτα με έναν μοναδικό αριθμό. Έχει ταυτότητα και αυθυπαρξία σεβαστή από το κράτος ενώ με τον τρόπο αυτό, η αρμόδια υπηρεσία μπορεί να το εντοπίσει εύκολα και γρήγορα σε κάθε περίπτωση που χρειάζεται να γίνει ορισμένη δράση ή επέμβαση σχετική με αυτό ή σε περίπτωση που παρίσταται ορισμένη ανάγκη για αυτό ή το περιβάλλον του:



(φωτ. 1 - Προσωπικό αρχείο Σ. Παυλάκη)



(φωτ. 2)

Στη δεύτερη εικόνα παρατηρούμε ένα δέντρο στο ιδιωτικό δάσος του Gemünden ενταγμένο από τον δασοκτήμονα της έκτασης σε μία δράση «Οικογενειακών δέντρων» τα οποία είναι πολύ διαδεδομένα στην Γερμανία σήμερα. Μία οικογένεια «υιοθετεί» ένα δέντρο με αφορμή ένα γεγονός, μία επέτειο κ.λπ. Αυτό της δίνει το δικαίωμα να τοποθετήσει πάνω στο δέντρο (Stammbaum) το όνομά της και να αναλάβει έναντι ενός χαμηλού οικονομικού αντιτίμου, τη δαπάνη της ετήσιας διαχείρισης του δέντρου

αυτού την οποία καταβάλει προς τον κύριο της έκτασης. Το δάσος είναι επισκέψιμο και παρά τον ιδιωτικό χαρακτήρα του, μπορεί καθένας να το επισκεφτεί, να παραμείνει σε αυτό και να συμμετάσχει σε δράσεις αναψυχής, συμβάλλοντας και στη βιώσιμη διαχείριση και προστασία του μέσα από τον δημοφιλή θεσμό των Stammbäume.